

ԼԵԶՈՒԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէական եկեղեցիի սկզբնական շրջաններուն՝ Աստուծոյ ներկայութիւնը, թէ՛ պաշտամունքի ընթացքին, թէ՛ քաղաքացիական միջոցին և թէ՛ անհատներու կեանքին մէջ, կը յայտնուէր զգալի նշաններով եւ հրաշալի երևոյթներով: Այդ հրաշալի երևոյթներէն մէկն էր լեզուախօսութիւնը կամ «ի լեզուս խօսել» (λαλῶν γλῶσσαις):

Լեզուախօսութեան պարզեւր մէկն էր այն նշաններէն որոնք զուգընթաց պիտի ըլլային քրիստոսի հաւատացողներուն «նշանք այնոցիկ որ հաւատան» երթիցին գնետ, այսոքիկ. Յանուն իմ դեռ հանցեն, լեզուս խօսեսցին...» (Մկր. ԺՁ. 17):

Այս հրաշալի երևոյթը առաջին անգամ կ'երևի Պետեկոստէի մեծ գէպքին, երբ Ս. Հովնիս իշնելով վերնատան մէջ հաւաքուած հաւատացելոց վրայ, կրկէ լեզուներու ձևով, անոնց խօսել կուտար «լալի լեզուս» (Գործք. Բ. 1-4): Միենոյն երևոյթը առ հասարակ կը կրկնուէր բոլոր նոր մկրտեալներու վրայ: Այսպէս, Կոռնելիոս հռովմայեցի հարիւրապետը և իրենները (Գործք. Ժ. 46) և Յովհաննէսեան աշակերտները (Գործք. ԺԹ. 6) երբ Սուրբ Հոգին ըստացան առաքեալներու ձեռնադրութեամբ սկսան խօսել այս տարօրինակ լեզուով և զԱստուած փառաբանել — Միենոյն երևոյթը, իբրև հաւաքական պաշտամունքի տես, կը կիրարկուէր նաև կորնթոսի եկեղեցիին մէջ: Հաւատացեալներէն ոմանք, պաշտամունքի միջոցին, յանկարծ կը սկսէին բարձրաձայն խօսիլ այնպիսի լեզուով մը որմէ ներկաները թէն ոչինչ կը հասկնային բայց կը տպաւորուէին խորապէս. վասնզի այս երևոյթը, իր գերբնական հանգամանքով, բացայայտ նշան մըն էր աստուածային ներգործութեան — Նիւթէն զուրս է Պենտեկոստէի լեզուախօսութիւնը և Կորնթոսի մէջ կիրարկուածը իրարմէ հակադրել և իբրև երկու տարբեր երևոյթներ ներկայացնել. սա էւսփը բաւ է ըսել որ անոնք մէկ և նոյն երևոյթներ են իրենց խորքին մէջ. տարբերութիւնը արտայայտութեան կամ զանոնք ներկայացնելու կերպին մէջ է միայն:

Խնչ էր իսկութիւնը այս լեզուին. ի՞նչ տեսակ բարբառ մըն էր այն որով կը խօսէին նորագործները, և վերջապէս ի՞նչ էր խօսուածը:

Այս հարցերու մասին Առ. Կորնթացիս Ա. Թուղթին ԺԲ-ԺԴ. գլուխները և Նոր Կտակարանի, մասնաւորաբար Գործք Առաքելոցի, կարգ մը յիշատակութիւնները կ'ընթերցեն մեզի ըստ բաւականին տեղեկութիւններ՝ որոնց վրայ հիմնուելով կարելի է եթէ ոչ ամբողջական գէթ վերի վերայ զաղափար մը կազմել խնդրոյն մասին:

Խնչպէս ակնարկուեցաւ հրաշալի և անսովոր երևոյթ մըն էր «ի լեզուս խօսել» քրիստոնէական նախնական ժամանակներուն մէջ.

ա) Ընդհանրապէս մատաւանջացման (extase) կամ յափշտակութեան վիճակի մը մէջ տեղի կ'ունենար ան:

բ) Անհատկայի էր. հետեաբար պէտք ունէր քաղվանդութեան:

գ) Ձուտ գերբնական հանգամանք մը ունէր:

դ) Նպատակն էր զԱստուած վառաբանել և աղօթել:

«Ի լեզուս խօսել» ներկայացուած է իբրև մէկ գործունէութիւն Սուրբ Հոգիին, որ «իշնելով» մարդու մը վրայ՝ ամբողջովին կը տիրապետուէր և խօսիլ կուտար ենթակային այնպիսի լեզուով մը որ էր հասկերցութեան առ հասարակ ներկաներէն, յաճախ նոյնիշէն ենթակային, «Ձի որ ի լեզուս խօսի» ոչ ընդ մարդկան խօսի, այլ՝ ընդ Աստուծոյ. զի ոչ ոք է որ լսէ (= կը հասկընայ) բայց Հոգւով խօսի խորհուրդաւ (Ա. Կորնթ. ԺԴ. 2): Ոստելու միջոցին յաճախ ենթական ինքզինքէն կ'ելլէր, բոլորովին կրաւորական վիճակ մը կը տառապէր և իմացականութիւնը անգործութեան կը դատապարտուէր: Այսպիսի վիճակ մը մտաքանչացման (extase) վիճակ է: Այս երևոյթը տեսակ մը յանկարծական պոսթկոնիմէն էր կրօնական այն խորունկ և զգացական փորձառութեան զոր կ'ունենային նորագործները, եւ լեզուական կ'ունենար հոգիի այնպիսի երանական վիճակ մը և մեծագոյն ճշմարտութիւններու այնպիսի յստակ և պարզեալ վերահասումներ զորս սակայն սովորական լեզուով էէր կրնար արտայայտել, վասնզի մարդկային

լեզուին մէջ կը պակսէին եղբեր և բացառորէթիւններ՝ արտայայտելու համար այս անսովոր հոգեկան վիճակը. բայց վերջապէս անհրաժեշտ էր արտայայտուիլ ժրեիցէ կերպով, Եւ ան այն Հոգին որ պատճառէր այս գերբնական փորձառութիւնը, օգնութեան կը հասնէր եւ կը հայթայթէր նաեւ միջոցը որով ենթական կրնար արտայայտել իր զգացածը և իր հասկցածը։ Սակայն ասոնք ձերքը զօտուած հաւատացեալներ որոնք կը հասկնային խօսուածը և կ'իլլէին կը մեկնէին զայն ներկաներուն։ Այս վերջին գործողութեան ճշգրտութեան մասին ոչինչ կարելի է ըսել, բայց պէտք է խորհիլ որ այն Հոգին որ կը շարժէր մէկու մը լեզուն, կրնար նաև ներգործել ուրիշի մը միտքին վրայ՝ լուսաւորելով զայն՝ որով ենթական կրնար հասկնալ ըսուածը և հասկնալի ընել զայն նաև ուրիշներուն։

Օտար՝ բայց գործածական՝ լեզու մը չէր լեզուախօսին կիրարկածը (ինչպէս կը պատմուի թէ է՛ր՝ Պենտեկոստէի առթիւ պատահած լեզուախօսութիւնը). որովհետեւ անոր մեկնութիւնը կամ թարգմանութիւնը գերբնական ընդհանր կը նկատուի. իսկ օտար լեզու մը թարգմանելը հազիւ թէ ընդհանր կը նկատուի, մասնաւոր այն իմաստով՝ զորուն այս բառը կորնթացեաց Ա. Թուղթին մէջ։ Հաւանաբար ուրախութեան ազդեցութեան տակ արձակուած բացականչութիւններ, աղաղակներ, հառաչանքներ, հծծիւններ ու ասոցի նման բաներ էին, մէջ ընդ մէջ կրօնական բառերով ընդհեւուելու օրինակ՝ Ովսաննա, Աբբա, Ալէլուիա, Մաբանաթա եւայլն։ Սակայն աւելի շիտակ է խորհիլ թէ տեսակ մը սահուն և ըստ երեւոյթին կապակից խօսուածք մը կամ երգուածք մըն էր, որ լսողին վրայ սաղմոսերգութեան և փառանքանութեան տպաւորութիւնը կը ձգէր, և խորապէս կ'ազդէր ունկնդիրին վրայ, որ այս խորհրդաւոր երեւոյթին մէջ կը տեսնէր աստուածային ներկայութեան ակներև և զգալի նշանը։

Իսկ խօսուածը առհասարակ աղօթք, գոհարանութիւն և փառաբանութիւն էր,

ինչպէս նաև հոգեւոր ճշմարտութեանց յայտնութիւններ, ինչպէս յայտնի է Առաքեալի խօսքերէն։ Ճեթէ կամ յաղօթի լեզուա, հոգին իմ կայ յաղօթ, այլ միտք իմ անպտուղ են։ . . . կացից յաղօթս հոգեւով, կացից յաղօթս և մտք, սաղմոս ասացից հոգեւով, սաղմոս ասացից և մտք։ Ապա թէ ոչ եթէ օրհնեսցես հոգեւով, որ կայցի ի տեղուղ տգիտին, զիմորդ տոիցն ի քուսմ գովութեանն զկամէնն զու բարեւոք գոհանաս, այլ ընկերն ոչ շինիս (Ա. Կորնթ. ԺԴ. 14-17)։

Իսկ թէ ենթական կը հասկնամ իր ըսածը, դժուար է որոշ պատասխան մը տալ. վասնզի նախ քիչ էր անպատշաճ կը թուի խորհիլ թէ Սուրբ Հոգիէն ներշնչւած մը չի հասկնար իր ըսածը։ Միևս կողմէն սակայն կը տեսնենք թէ խօսողը քարզմանի կը կարօտի։ Հակասական երեւոյթներ չեն այս երկու պարագաները։ Լեզուախօսը կը հասկնար, մասնաւոր թէ կը զգար իր ըսածին իմաստը, բայց որովհետեւ իր զգացածը անաշխարհիկ և անօրէն բան մըն էր և մարդկային լեզուն անկարող էր բացատրել զայն, միևս կողմէն՝ ոչ իր իմացականութիւնը և ոչ ալ լեզուն իր հակակշիռին տակ էին, (որովհետեւ առաջինը անգործութեան դաւապարտուած էր, իսկ երկրորդը տիրաւորուած էր զինքը շարժող հոգիէն որ խօսելու գործարանը կը կիրարկէր իրեն իրեն), ուստի ենթական անկարողութեան կը մատուցէր իր զգացածը և հասկնալու մէջ, որով՝ անհրաժեշտաբար պէտք ունէր քարզմանիչի մը։

Ուրիշ հարց մը. — Լեզուախօսութեան շնորհը տեւական շնորհ մըն էր որեւէ ձերքի նման թէ՛ ժամանակաւոր. ենթական իր ուղած ատենը կրնամ լեզուախօսութիւն ընել։ — Հաւանաբար մկրտութեան կամ ձեռնադրութեան անմիջապէս յաջորդող լեզուախօսութիւնները վաղանցիկ երեւոյթներ էին. իսկ անոնք որոնք իրեն պաշտամունքի մէկ անհրաժեշտ մասը կը կրէր արկուէին քրիստոնէական կրօնական հաւաքոյթներու մէջ տեական հանգամանք մը ունէին և յաճախ այսպիսիներուն լեզուախօսութեան սկիւրլ՝ ենթական հակակշիռին ներքեւ կը գտնուէր. վասնզի Առաքեալը կը յանձնարարէ որ թարգման չգրտ-

նուած պարագային լեզուախօսները լուռ մնան: «Եթէ ի լեզու ոք խօսեցի՝ երկուք, ե եթէ ևս աւելի՝ երեք, և ապա մի ըստ միովէ (= մէկիկ մէկիկ, կարգով): Մինն թարգմանիցէ: Ապա եթէ չիցէ ոք որ թարգմանիցէ, լուռ լիցի յեկեղեցւոյն», (Ա. Կորնթ. ԺԴ. 27): Բաց աստի կը տեսնենք որ Առաքեալը կը յանդիմանէ Կորնթացիները որ անժամանակ՝ առանց հերթի եւ խառն ի խուռն կը խօսին: Ինչ որ նշան մըն է թէ լեզուախօսները իրենք նախաձեռնարկ կ'ըլլան խօսելու և ոչ՝ լուկ Հոգիէն շարժելով: Վասնզի հոգին զիտէ անշուշտ ժամանակը և պարագաները թէ ե՞րբ պէտք է շարժման մէջ դնել լեզու մը եւ ե՞րբ պէտք է կեցնել զայն, որովհետեւ ինք խռովութեան Աստուած է:

Թէ մինչև ե՞րբ տեսց այս հոգեւոր շնորհի կիրարկութիւնը քրիստոնէական եկեղեցիի մէջ, ստոյգ փշիւն կարելի է ըսել: Միայն թէ Գ. դարուն վերջերը կիրարկութենէ բուրովիլն դադրած կ'երևի ան: Վասնզի Ս. Ոսկեբերան հայրապետը (†407) վարանքով կը մօտենայ այս հրաշքի հարցերու մեկնութեան: Եայտնելով որ՝ ինչ որ սովորական բան մըն էր առաքելական դարուն՝ արդէն իսկ վաղուց պատմութեան անցած էր իր օրով: Լեզուախօսութեան, ինչպէս նաև այլ գերբնական շնորհաց դադարման մէջ մեծ դեր ունեցած է անոր զեղծեալ կամ չարաչար գործածութիւնը, ու այս զեղծարարութիւնը սկսած էր նոյնիսկ առաքելական դարէն, ինչպէս այնքան բացալայտօրէն կ'իրելի Կորնթացւոց Առաջին թուղթի ԺԲ. ԺԴ. գլուխներու մէջ: Այսպէս՝ յաճախ կը պատահէր որ այս գերբնական ձիրքով օժտուածները վերէն կը նայէին անոնցմէ զուրկ՝ եզոդներուն վրայ: Այնպէս որ այս կերպով գերբնական շնորհը փոխարկել ենթակային և այլոց շինութեան պատճառ դառնալուն՝ առիթ մը կ'ըլլար ենթակային մէջ հպարտութեան և բարձրամտութեան ախարը սնուցանելու: — Ուրիշներ՝ առանց տեղի, ժամանակի և այլ պարագայից պահանջները նկատի ունենալու մէջտեղ կը նետուէին աւելի իրենց շնորհը ցուցնելու քան թէ օգտակարապէս գործածելու զայն ի շինութիւն այլոց, և պատճառ կը դառնային ընդհանուր անկարգութեան:

Միւս կողմէն՝ մաքաւոր պարզեանքի իրենց զիրենք գուրկ զգացողները կամ կը տրտմէին և կամ կը նախաձեռնէին իրենց կարծիքով աւելի մեծ շնորհներով հոխացածներուն վրայ: Բաց աստի հաւատացեալներու մէջ ընդհանուր ձկուտ մը յառաջ եկած էր գնահատելու ոչ թէ շինիչ, հաստատուն և տեսական արժէք ունեցող շնորհները, այլ աւելի զանոնք՝ որոնք արտաքինապէս փայլ մը ունէին, այսինքն աւելի զարմանալի և հրաշալի հանգամանք մը կը ցուցնէին իրենց վրայ: Այսպէս օձեղակոտ սուրբիւնը աւելի գնահատութեան արժանի նկատուած և աւելի բաղձալի դարձած էր քան «մարգարէութեան» շնորհը: Առաքեալը սակայն կը շրջէ գնահատման կշիռը և աւելի արժէք կ'ընծայէ այն շնորհներուն որոնք նուազ յարգի էին Կորնթացւոց մօտ և երկրորդական մակարդակի վրայ կ'իջեցնէ զանոնք՝ որոնք առաջին կարգի վրայ էին Կորնթացւոց գնահատութեան համաձայն: Այս շրջումը կ'ընէ Առաքեալը սա սկզբունքի վրայ թէ՛ Շնորհք մը արժէքը կարծու ունի ոչ թէ իր փայլէն կամ հրաշալի հանգամանքէն այլ՝ իր շինիչ ուղիւնքէն: Ի վերջոյ կ'եղբակցանէ որ գերագոյն և վերստինագոյն շնորհը Սէրն է, առանց որուն բուր միւս շնորհները անարժէք կը դառնան: Իրենց բնութեամբն իսկ, այսինքն իբրև արեւադուր երևոյթներ, այս և ասոր նման միւս շնորհները (շնորհ բժշկութեան, յաշողութիւնս զօրութեան, ընտրութիւնս հոգւոց, և այլն, Ա. Կորնթ. ԺԲ. Ը-10) ժամանակակաւ հանգամանք մը ունէին: Ասոնց սկզբնական նպատակն էր զգալի դարձնել Աստուծոյ ներկայութիւնը քրիստոնէական եկեղեցիէն ներս որպէսզի մարդիկ աւելի դիւրութիւն ունենան համոզում գոյացնելու անոր գերբնական նկարագրի մասին, և յարեալու՝ նոր կ'ունենան: Անգամ մը որ այս իրողութիւնը բացայայտօրէն հռչակուած էր թէ՛ հաւատացելոց մէջ և թէ՛ հեթանոսաց առջև՝ այլևս անոնց կիրարկութեան նպատակը իր լրումին հասած կ'ըլլար: և Աստուծոյ շնորհ, որ աղբիւրն էր այս բուրբոնի, կրնար զանոնք տակաւ առ տակաւ քաշել և ձեռք առնել գործելու Իր բնականոն միջոցները:

ՇԵՈՐ ՀՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏ